

Бранислав Станковић
ТЕСЛА
Србин сам

Библиотека
ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензенти
др Милош Ковић
др Бојан Димитријевић
др Милан Гулић

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, мај 2025.

Ниједан део ове књиге не може се користити нити репродуковати у било ком облику
без писане сагласности издавача. Сва права задржана.

Бранислав Станковић

ТЕСЛА

Србин сам

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

мајци и оцу

*Треба да знајте да Срби очајнички настоје да сачувају своје њеме.*¹

Никола Тесла

*Праћих сам брижно ваше њеме најоре у средини циновских доњаја и дивео сам се чудесној енерџији и јунашћу ваше војске, осећајући увек са њоном да сам њошекао од њежачкој вишешкој народа који је у неиресћаној љућој борди за своје идеале и евројску културу задужио Евроју и свуда заслужио част и њошћовање чииавој свеџа, нарочиио велике Америке.*²

Никола Тесла

Ја волим свој народ, али га не обожавам. Ја сам уверен да су и дрући народи добри као мој народ. Ја знам да је један исти Творац створио све народе и да он у сваком народу има обилаћу жећву добрих људи. Ја се на свом народу не учим мрзећи остале народе нећо, најроћив, на свом народу као у некој школи ја се учим и веждам волећи све народе на земљи.

Свети Владика Николај Охридски и Жички

---

¹ Из говора Николе Тесле приликом доделе Едисонове медаље, 1917.

² Одговор Николе Тесле Удружењу југословенских инжењера и архитеката, 1926.

УМЕСТО УВОДА

ТЕСЛА СРБИН САМ

Народ који поштује своје великане

Професор физике на минхенској политехници г. др Еберт¹ у свом предавању од 23. јуна, приступајући открићима Николе Тесле, рекао је јавно пред 700 слушалаца да је Тесла Маџар. Дирнути овом јавном отмицом великог Србина, упутили су у име Срба потписани ово писмо:

Високопоштовани њ. професоре, – поштовани усунују се овим ставици једну примедбу на последње предавање свога поштованог професора, надајући се, да им то њ. професор неће за зло примити. У свом последњем предавању изволео је њ. професор наименовати, да је Н. Тесла Маџар. Ми њак, као синови једног и истог народа, сматрамо за своју свету дужност, ставити њ. професору до знања: да Н. Тесла није Маџар већ Србин. – Не мојне ли се њ. професор поштовано ослонити на наш исказ, то смо вазда поштовани наше тврдње и доказати и стојимо свом многопоштованом професору увек на расположењу.

С високим поштовањем

С. Илић стјуд. арх., Ђ. Мишовић стјуд. мед. већ.

На другом предавању напоменуо је г. професор да је добио писмо од двојице Срба, али бранио се тим, што зна сигурно, да се Тесла родио 1856. год. у Смиљану у Хрватској. „Уосталом (додаје професор) радо примам свако поучење и дићу господи веома захвалан, ако ми заиста поднесу доказе на које су се обавезали”.

После неколико дана посете поменута два Србина професора у његову кабинету и резултат те посете био је, да је професор на крају рекао: „Народ који не да да пропадају његови велики људи, ни сам не може пропасти.” Био је, дакле, уверен! – Одмах сутрадан извинио се професор пред слушаоцима овим речима (по стенографским белешкама):

Господо, њре нећо шћо бих ѡрисујућо предавању, молим вас, дојуститиће ми да се и њо ѡрећи ѡућ вратићим Николи Тесли.

¹ Херман Еберт (1861–1913), предавао је на ТУМ експерименталну физику, физику електрицитета и оптику. Остао је познат по радовима из области спектроскопије, атмосферског електрицитета и јонизације гасова.

(Смех). Молим, јосјодо! Два моја високојоштована слушаоца, два Србина, који овде код нас студирају, били су ипак добри да ме јосејте и јоднесу ми доказе. И ја сам се њиховим доказима уверио, да сам био у заблуди. Та моја заблуда јошекла је ошуд, што сам читао да је Тесла рођен 1856. г. у Смиљану у Хрватској, а што и јосјода тврде, те ошуд мишљах да је Тесла Маџар; а сем штога причао ми један од мојих колеџа, да му се негда Тесла јредставио као Маџар. Ну ево шта су ми јосјода јоднела. (Чита јоједина јлавнија места из јредведене Теслине биојрафије узете из дела Никола Тесла и његова открића од јроф. Ђ. Сјанојевића.) Као што сје, јосјодо, чули, Теслин ошак, Милушин Тесла, био је срјски свештеник, маши му Ђука, ипакје је из срјске свештеничке јородице; у Теслиним жилама шече, дакле, чиста срјска крв. Захваљујући се јосјоди на јоучењу, не моју да не најоменем: народ који јошјује своје велике људе, сам је за јоштовање!²

---

² „Никола Тесла – Маџар”, *Бранково коло*, год. V, бр. 40, Сремски Карловци, 7/19. октобар 1899.

Тесле порекло воде из Западне Србије и старином су се презивали Драганић. По неким Теслиним биографима презиме Тесла добио је део гране Драганића зато што су скоро сви њени припадници имали истурене предње зубе који су својим положајем и обликом подсећали на тесарску алатку. Нама се чини мало вероватним да то има везе са изгледом њихових зуба већ нам делује вероватније да се неко од Драганића бавио тесарским занатом па је тако и добио презима Тесла по алатки којом се обавља тесарски занат. Јер као што се зна има доста крајишких фамилија које су добиле презиме по разним алаткама, предметима и занимањима, као што су презимена Дрљача, Мотика, Торбица, Дерикрава, Тојага, Ножинић, Тојагић... У Лику су се населили крајем XVII почетком XVIII века. Током кретања према Лици једно време задржали су се у Старој Херцеговини, па је то вероватно разлог што поједини аутори наводе Херцеговину као првобитни завичај породице Тесла.

У тим крајевима српског и православног живља било је и раније. Сведоци тог присуства, још од средњег века, и пре Косовског боја, су српски манастири. Крупну у северној Далмацији саградио је краљ Стефан Урош II Милутин 1317. године. Сестра цара Душана, принцеза Јелена, подигла је манастир Крку, као своју задужбину, 1350. године. Док је ктитор манастира Драговић, подигнутог 1395. године, српски краљ Твртко I Котроманић.

Након 1459. године, и пада српске Деспотовине под турску власт, наступиле су страшан турски терор. О том времену кад су

живи завидели мртвима најупечатљивије говори запис: „... кад је какав стари калуђер пустињак једном годишње излазио на планину да прекрсти на све четири стране и благослови: Што је рођено, нека важи да је крштено, што се састало, да је венчано, а што се упокојило, да је опојано.”³

Склањајући се од турских непочинстава део српског народа упутиће се ка крајевима где су их чекали манастири Купа и Крка. Међу њима били су и преци Николе Тесле. Александар Леко Будисављевић, Теслин рођак по мајци, у свом је делу *Племе Будисављевића у Горњој крајини*, објављеном у Новом Саду 1890. године, описао досељавање својих предака у Лику. На сличан начин и сличним путем у Крајину су дошли и други досељеници, па и Тесле.

По његовом сведочанству, три брата Будисављевића: Будиша, Јуриша и Пилип кренули су из Пећана крај Призрена пут Зете и Дукље, у области којима тада господаре Црнојевићи. Кретали су се уз Дрим, на Ђаковицу и Дечане пратећи Бистрицу, и тако све до Васојевића и Таре. Једно време су се задржали у сливу Мораче, одакле су преко Билећа и Љубиња стигли у Далмацију где их је затекао пад Херцеговине 1482. године. Склањајући се из Далмације од агресивног покатоличавања, од стране Млетачке републике, стићи ће у Лику и Крбаву где им је гарантована слобода исповедања православља и ослобађање од пореза уз обавезу да бране земљу од турских упада. Били су под директном командом војних власти сењске капетаније и далеко од било каквих обавеза према локалној властели. Јуриша је остао у Сењу док су Пилип и Будиша прешли Велебит. У новом крају од Пилипа су настали Пилиповићи, који су се касније преименовали у Филиповиће, од Јурише Јуришићи, а од Будише Будаци, и Будисављевићи који су једини остали православни. Не би нас изненадило ако би смо подробнијим истраживањем открили да управо од ових Будака порекло води и познати усташки идеолог Миле Будак.

Крајем XVII века, након дефинитивног повлачења Турака из тих области, потомци Будишиног сина Радомира, Тошо

---

³ Радека, Милан, *Горња Крајина или Карловачко владичанство*, стр. 139; Јовановић, Бранимир, *Теслин чудесни свет*, Београд, 2014, стр. 19.

и Малеш, населише једно место и дадоше му име Пећани, по имену места одакле су кренули њихови преци из околине Призрена. Одатле се више нису селили. Потомци другог Тошиног сина Мијата (праунук и чукунунук) били су генерал Буде Будисављевић, о коме ће касније бити више речи, и његов син Александар Леко Будисављевић.

Најбољи познавалац Балканског полуострва Јован Цвијић, пишући о Теслином завичају, о Лици и Личанима каже: „Личани су становници залеђа Кварнерском Каналу, између планина Велебита на западу и Капеле и Пљешевице на истоку. (...) Три главна пута који из Лике воде према Јадранском Мору, пењу се на висину од неколико стотина метара и пролазе кроз пределе у којима дува сењска бура, најопаснија на јадранској обали, која често у току зиме прекине сваку везу. (...) Виши делови личке површи пресечени су многим вртачама и увалама, са чијег дна, уз кише и топлеење снега, узме избијати вода и привремено их поплави. (...) Али нака красна поља, као нпр. Госпићко, покривена су кварцевитим песком и шљунком, који су неподобни за културу или дају само слабе жетве. (...) Клима је оштра: зиме су јако снежне и хладне; преко јесени су чести јаки ветрови и карактеристичне јаке кише из буре; лета су свежа. Ово је област у којој се тешко живи и од чијег земљишта треба уз велике напоре отимати мршаве плодове. У овој се средини развио чврст готово челичан свет, који може подносити оскудице и невоље (...) Пошто се старо становништво пред турском најездом иселило у панонску Хрватску и у Крањску, почело је у XVI веку ново насељавање. Оно је настављено и за време турске владавине (бегови су населили кметове, нарочито православне Србе из Босне) до 1689. године, а није престало ни касније, за време аустријске владавине у Лици. Ови су динарски људи донели у Лику најчистији штокавски дијалекат. Зато није чудо што се овде, више но игде у Хрватској, чује онај наш звучни динарски језик, богат речима и фразама, и што се наиђе на причала и рођене приповедаче. (...) У Лици нема других предања осим оних о Косову, о Краљевићу Марку и о Немањићима, које је донело динарско становништво.

Душа Личана је сплет динарских особина (...). Код њих се наилази на ерске психичке нијансе. Као код динарских људи, ове су особине претрпеле промене за време турске управе. Али је на њих од великог утицаја било оснивање Војне границе, и оно је учинило да су Личани добили неке готово нове психичке особине.

Широки народни слојеви код Личана су сачували динарске особине: врло развијено саучешће, осећајност и благородност. Подилазе их жмарци од зебње и ганућа. Имају чедности, стида и срама, које није могла много ослабити ни Војна граница ни аустријска касарна. Имају великих покрета душе: могу много опраштати и жртвовати се, а могу се и светити до истраге. Могу се до дна душе узмутити, узрујати. Огрешити се, то је најтеже и најдубље осећање, које више пече душу но што је ма каква радост може развеселити; нема испаштања које не би поднели да олакшају души. Особито цене људе 'од праве од Божије стране' или 'десне људе', добре и на добро упућене; за човека рђавих особина и који веру не држи имају реч рашчовек. Теше се судбином у најгорим приликама и њој се поковавају.

И на Личане је утицало доба турске владавине и хајдучија, којој су се за време те владавине и касније одавали. У турско су време Лику били притисли и држали босански, поглавито крајишнички, бегови наше крви, снажни и виолентни Динарци, и подигли по њој своје куће и градиће, да се боре са домаћим хајдучима и сењским ускоцима. Личани су се одметали у хајдуке и стално се борили са беговима. После ослобођења 1689. год. Турци су избегли или се покрстили, али је Лика остала на међи турске Босне и млетачке Далмације, дакле на положају згодном за хајдуке, који су могли, прелазећи границу, склањати се од непријатеља. Хајдучија се дакле у Лици продужила и после ослобођења, кроз све време Војне границе, до у другу половину XIX века. Личка хајдучка епопеја трајала је око три века, и оставила је у њиховом менталитету јаке трагове. То је била она динарска хајдучија, у којој поред сурова, осветничкога и плаховитога, има исто толиког и властелинскога и душевнога. За њих је 'вера', дата реч, чак и непријатељима, била светиња: они, који дату реч нису поштовали, били су људи без вере.

Волели су двобоје и нису се плашили часне смрти. Хајдуци су били заштита против турских и домаћих пакосника. Било је и хајдучица. Сурови према насилницима, они су ипак били врло побожни: често су у кундаку од пушке носили кост некога свеца, да им не могне наудити насилничко зрно; многи нису седали за јело док не прочитају Оченаш; на поласку са даништа окретали су се према истоку и молили Богу. Многе је од хајдука народ сматрао светим, јер им је живот угодан Богу и људима. Кад погину, девојке су их у колу опевале. Иако нису имале оне узвишене идеале шумадијских и црногорских јунака, ипак им се често приписује мисао о народном ослобођењу. Било их је који су ишли у хајдуке од јуначког зора и да се наносе јуначког руха и оружја. Други су и због малих увреда ишли у хајдуке, јер су као сви динарски људи сматрали да се без образа не може живети и да се увреда мора осветити. Највише их је ишло у хајдуке због неправде и од разјарене мржње. Пушку, која свети неправду, звали су косовка.⁴ Тесла је прочитао сва његова дела, која му је Цвијић слао у Америку са посветом.⁵

Пејзаж Лике

⁴ Цвијић, Јован, *Балканско полуострво и јужнословенске земље*, Београд, 2013, стр. 400–402.

⁵ Косановић, Сава, „Код Николе Тесле”, *Градац* – часопис за књижевност, уметност и културу, бр. 157-158-159, Чачак, 2006, стр. 252.

Преци Николе Тесле и по очевој и по мајчиној линији били су угледни људи и национални радници, углавном официри и свештеници. Међу свештеницима било је монаха и епископа.

Његов отац Милутин, рођен је 3. фебруара 1819. године у селу Радучу, у којем по попису с почетка XVIII века има три породице Тесла. Домаћини тих кућа били су Божо, Милашин и Стоијак. Милутин је крштен у православном храму у Радучу, који је саграђен 1725. године и посвећен Светом пророку Илији. Теслин деда по оцу, Никола, био је официр. Служио је као наредник у Наполеоновој војсци, јер је Војна крајина од 1809. до 1813. године била под француском влашћу. О њему знамо и да се са још неким граничарима због глади у Лици преселио у Срем одакле се вратио у Лику након две године. Налазимо га и међу претплатницима књиге Фрање Јулиуса Фраса *Топографија карловачке војне крајине*, где је уписан као претплатник Госп. Никола Тесла, *цесаровни надзорник*. Имао је два брата, и био је ожењен Аном ћерком официра Калинића, са којом је имао петоро деце, два сина и три ћерке.⁶

Милутинов брат Јосиф, стекао је војничко образовање и постао официр. Био је у чину царског краљевског сатника-капетана. Остао је упамћен и као врстан математичар, који је написао неколико књига из ове области, од којих су се неке користиле као уџбеници у војним заводима. Војничку каријеру окончао је у Петроварадину, пензионисавши се у чину мајора 1. новембра 1872. године. Умро је у Сремској Митровици где је и сахрањен. Био је претплатник књиге песама о јунаштву Милоша Обилића – Гусле Милошеве или Бој Срба у Ерцеговини, која је објављена у Панчеву 1862.⁷ Његов син Милутин живео је са породицом у Руми као железнички инспектор. Био је лошег материјалног стања и за помоћ се обратио брату од стрица Николи упутивши му писмо у новембру 1892. године у којем му пише:

---

⁶ Матић, Милован, *Српски јунаци Милутинов Тесла (1819–1879) отац Николе Тесле*, Манастир Студеница, 2015, стр. 38–40.

⁷ Исто, стр. 51.

„Ја сам син покојног капетана Јосипа Тесле тако рекућ мој папа и ваш отац Милутин били су два рођена брата.

Опростите даклем да се усимам слободу вама писати неволем се сниким самерит, а најмање с мојим ближњим рођаком.

(...) Ја би вас лепо молио драги братич, пружите вашу десну руку, на моју сиромашну фамилију, помашите ми мало, да могу моју деце одранити.

Немам никакве фотографије од мене изволите се сада слику мога оца, кад будему бољем стану, дачу се смојим Друштвом фотографирати, па чу вам послати.

Остајте ми сбогом, примите искрен поздрав од мене и од моје фамилије

Ваш братич
Милутин Тесла
стражар у колодвору.”

Јосиф Тесла, сѝриц Николе Тесле⁸

Завршивши основну школу у Госпићу Теслин отац је школовање наставио у војној школи, коју је напустио због неспремности да поднесе тврду војничку дисциплину која је била у супротности са његовом природом и карактером. У Плашком ће уписати 1845. године и завршити богословску школу која је била смештена у кући владике Лукијана Мушицког (1777–1837). Као најбољег ђака у генерацији, одмах по свршетку школовања, Милутина је у чин ђакона рукоположио епископ Евгеније Јовановић и послао га у Штикаду, код Грачаца, за помоћника тамошњем свештенику. Пред рукоположење

⁸ Из фонда Музеја Николе Тесле.

Милутин се оженио Георгином Ђуком Мандић, ћерком проте Николе Мандића.

Из Штикаде, након непуне године, премештен је у Сењ, малу али значајну српску црквену општину на приморју. Сењ Бијели како су га Срби звали, прославили су српски ускоци међу којима се истицао, и кога је песма опевала, Иво Сењанин. Ништа мање није значајан ни Никола Јуришић који је победио Сулејмана Величанственог код Кисега. Новосадска *Даница* 1861. пише: „Столетна борба ништа им нахудила није, већ их још већим јунацима начини. Стојан Јанковић, Илија Смиљанић и други јунаци из Равних Котара, Сења и Задра начинише од Далмације другу класичну земљу србску, на коју Србин помишљајући осећа исту насладу и понос (...).” Сењ је, уз морску обалу, красила кула Светога Саве подигнута у XV веку као део градских зидина. Њу у својим радовима помињу Ваничек Франц⁹ и Драгутин Франић.¹⁰ Кула је више пута обнављана, а након Другог светског рата преименована је у Кулу Шабац. У Сењу су рођени историчар Павле Ритер Витезовић, аутор чувеног дела *Serbia illustrate*, и велики Србин католик Лујо Бакотић, писац књиге *Срби у Далмацији, од њага млејачке републике до уједињења*.

Прота Милутин је у Сењу остао до 1852. године. Живео је са породицом у врло оскудним приликама. Иако је након револуције 1848. године проглашена верска равноправност, положај Српске православне цркве и Католичке и даље се није могао поредити. Парохије и свештенство Српске православне цркве издржавало се прилозима већином сиромашних парохијана и уживањем малог поседа. Католичке парохије, поред иметка који је по правилу био већи од иметка православних парохија, добијале су и помоћ државе која је за православне редовно изостајала. Положај православног свештенства након 1848. постао је још лошији. Тим поводом у

⁹ Ваничек, Франц, *Историја војничке крајине или историја васцелој српској народа са ове и оне стране Дунава, Саве, Уне, Врдаса, шако и приморја (од 1538. до 1873 – 335 година)* по изворима и изворним списима, Нови Сад, 1881, књ. I, стр. 208.

¹⁰ Франић, Драгутин, *С ђацима; кроз Босну-Херцеговину, Црну Гору, Далмацију, Јадранско море, Истру (Трст), Млејке, Ријеку) и Хрватску, Доња Тузла*, 1901, стр. 406.

једном свом обраћању Милутин ће критиковати и опомињати Сењане. У време боравка у Сењу он је био више пута озбиљно болестан, нарочито током 1850. и 1852. године. У тим периодима мењао га је Георгинин брат Томо Мандић. У Сењу су рођени Николин брат Данило и сестра Милка.

На измаку лета 1852. године прота Милутин се са породицом сели у Смиљан крај Госпића, где је постављен за администратора. За сталног пароха смиљанског и члана конзисторијалног именован је у јулу 1857. године. Након шест година 1863. епископ Теофан Живковић именован га је за проту у Госпићу.

Поред српског и црквенословенског, говорио је немачки и италијански. За ондашње прилике имао је озбиљну библиотеку коју су красила дела српских и немачких стваралаца. Прота Милутин био је један од најприлежнијих и најпоштованијих српских свештеника у Лици. Био је професор веронауке у школи у Госпићу. На разне начине заступао је народне и црквене интересе. У бројним чланцима објављеним у тадашњој штампи упорно се борио за српску ствар и побољшање живота српског народа. Чланке је највише објављивао у Српском Дневнику, Србобрану и Седмици. Потписивао их је или својим именом или псеудонимима *Родољуб Правичић* и *Родољуб Срдић*. Псеудонимом се углавном потписивао ако је чланак објављивао у неким хрватским новинама, како би демантовао неку лажну новинску вест из Лике. Тема на којој је најупорније истрајавао била је отварање српских школа у Лици. Тим поводом, жалећи се да нема српских школа, пише у новембру 1855. године у Српском Дневнику: „Лика је по свом простору и броју житеља велика и састоји се од самијех Срба (...) У Лики има више Срба православног него римокатоличког вјеровања.” Исте године на јесен генерал Буде Будисављевић, уз подршку протe Милутина, упутио је јадан циркулар личком свештенству тражећи од њега да изнесе своје мишљење о покретању једне српске школе у Госпићу. У циркулару, који је највероватније писао прота Тесла, поред осталог стоји: „(...) На исти начин имала би ова школа благословену сврху, како би се касније сходно овоме циљу могао одлучити, да би било

добро народ просвјетити корисном науком и проучавањем, те му тако пробудити свјест – да се цијени све оно што је национално и што води части, срећи и напретку. Најзад, ова школа би била добра припрема за оне младиће који би хтели да се посвете свештеничком позиву(...).”¹¹

Годину дана касније прота Милутин пише уредништву Српског Дневника: „Срби у Хрватској немају ни гимназију, ни препарандију, ни народних училишта. Синови овога убогог народа нису у стању походити удаљене школе (...).¹² Оћемо ли икада овдје народне школе имати! Овдје по немачким школама има књижица такозваних безјачких, а има чисто српских са латинским писменима, и те се зову ’хрватске књиге.’”¹³

Један свој допис црквеној управи у Сењу од 31. јула 1852. године завршиће речима: „*Боја ми моја! Нишња ми шако светио није као црква моја и праотеческији Закон и обичаи, и нишња ми није шако драгоцено као слобода, благососјајаније и најредак народа мој и браће, и за ово двоје: Цркву и Народ, иде јод будем, јојов ћу бићи животи мој јоложићи.*”¹⁴

У прилог овоме говори један други допис који је Милутин као администратор сењски упутио:

„Славној царској и Краљевској Сењској Војној Команди – у Сењу 20. јула 1848.

Пошто су се многи војници овдашњег гарнизона изјаснили за источно православни обред, било би право – како се никоме небо наметала једна страна Црква – да они буду увек доведени на свако редовно богослужење у своју властиту, а не у туђу цркву.

Овим се најучтиввије умољава Војна Команда за једно службено војно наређење – да се дотични војници доводе сваке недеље и празника у десет сати пре подне на свету Литургију у источно православно цркву. То би овдашњој српској парохији

¹¹ Крајиновић, Петар М., „Милутин Тесла, Отац српског Едисона, негда прота у Госпићу”, Календар *Србодран*, Загреб, 1896.

¹² *Српски Дневник*, 10. март, 1857.

¹³ *Српски Дневник*, 6. септембар 1856.

¹⁴ Матић, Милован, *нав. дело*, стр. 77; Крајиновић, Петар М., *Грађа за историју српске цркве у јорњо-карловачком владичанству*.

више одговарало, јер би се на тај начин показало, да у садашње време не постоји никаква владајућа црква.”

Од овог његовог дописа мало је вајде било.

Ангажован око прикупљања средстава за подизање споменика Лукијану Мушицком, у марту 1858. године, тим поводом пише у Српском Дневнику: „Србин кад увиди живу ползу тог споменика, и како је овај сходан духу мужа, коме је посвећен, није могуће да ће стиснути срце своје дотле, да на тако главно подухеће лепат свој не приложи, јер Србин је био увек племенит и веледушан, где се тицало славе и користи народне, неће, надамо се, ни у овој прилици част своју потамнити.”

Али толико је био посвећен отварању школа да чак једном приликом предлаже да се новац који се скупљао за споменик Лукијану Мушицком уложи у оснивање ђачког дома у Крловцу како би се што више српске деце школовало, верујући да би то био најлепши и трајнији спомен на Мушицког који не би могао уништити зуб времена.

У својој биографији Никола Тесла је о свом оцу записао: „*Веома учен човек, љубави природни филозоф, њесник и њисаи, а за њејове љројоведи се јоворило да одишу речииошћу, љојуић оне Абрахамове у Санџа Клари.*¹⁵ *Поседовао је чудесно љамћење и честео је рециџовао дуџачке џексџове на неколико језика. Честео је у шали јоворио да може да реконсџруише неке од класика уколико се изјубе, рециџујући њихова дела. Њејов сџил љисања је изазивао дивљење. Њејове реченице су биле краџке и језџровиџе, а он је био врло духовиџи и сџиџиричан.*”

Мојо Медић,¹⁶ школски друг Николе Тесле, желео је да објави беседе проте Милутина, али нажалост највећи део његове заоставштине, како је сазнао од Николе, прогутала је ватра, па од тога није било ништа. У то време римокатолици и православни у Лици још су се пазили и поштовали. Прота Милутин

¹⁵ Улрих Мегерле (1642–1709), дворски проповедник у Бечу.

¹⁶ Мојо Медић (1855–1939), школовао се у Госпићу, Карловцу и Бечу где је студирао природне науке на високој техничкој школи. Као професор службовао је у Петрињи, Загребу, Осјеку, Сремској Митровици и у румској реалној гимназији као директор, одакле је 1921. године отишао у пензију. Током своје професуре у осјечкој гимназији био је професор јестатственице (познавање природе) Милутину Миланковићу у седмом разреду гимназије.

је за велике празнике присуствовао мисама у римокатоличкој цркви, а Медић о томе пише: „Уживао сам, када сам о годинама залазио у римокатоличку цркву у Госпићу, па сам видио ’старца Милована’,¹⁷ како с одличјем царским¹⁸ на прсима, а у новом новцатом руху, поносно корача преко цркве и залази у клупу, која је с лијеве стране од жртвеника, а одмах до врата од ’сакристије’, намјештена била. Па још кад је покојни ’антр-жакањ’ Костренчић са ’св. сакраментом’ окренуо се и према њему, топио сам се од радости, што римокатолички свештеник тако лијепо пази свог брата по Христу, који је православне вјере. Но то је било у оно срећно вријеме, када је Пазариште исто толико било далеко од Госпића као и сада, али грађанство не бејаше још заведено лажном науком – још лажнијег учитеља.”¹⁹

Срби и Хрвати у Лици живели су тих година, углавном, у миру и поштовању. Тако је било све до појаве и ширења правашке идеологије Анте Старчевића. Дефинитивну тачку на међусобно поштовање и поверење ставило је убиство Србина Милана Црварара, ћака учитељске школе у Госпићу.²⁰

---

¹⁷ Мисли на проту Милутина Теслу (прим. аут.)

¹⁸ Милутина Теслу цар је одликовао Орденом златног крста I степена.

¹⁹ Мојо Медић мисли на Анту Старчевића, идеолога хрватског шовинизма, који је родом из села Пазаришта.

²⁰ Медић, Мојо, „Милутин и Никола Тесла, отац и син”, *Правда*, Београд, 26. септембар 1926.

Милутиин Тесла²¹

Милутин Тесла се упокојио у Госпићу средином априла 1879. године. Сахрањен је у српском гробљу поред гаја Јасиковац. Опроштајни говор на сахрани одржао је Мојо Медић.

Мајка Николе Тесле, Георгина Ђука, рођена је 1822. Била је најстарије од осморо деце свештеника Николе Мандића и Софије Будисављевић. Мандићи су били позната свештеничка породица из Томингаја код Грачаца. Ово место добило је име по прадеди Николе Тесле, Томи. Били су врсни мајстори, имали су лепо опремљену ковачку и столарску радионицу. Никола Мандић могао је сам да истеше и окује запрежна кола.

---

²¹ Из фонда Музеја Николе Тесле.

Поседно су се истицали као књиговесци богослужбених књига. У многим Личким црквама било је богослужбених књига које су увезали и укоричили Мандићи. На једном Псалтиру, који је чуван у манастиру Крупи, стајао је запис: „Оправио Тома Мандић 1783”. Сачуван је и један Требник који су они укоричили.²² Породица Мандић славила је Лазареву суботу.

Теслина бака по мајци Софија, била је из угледне личке фамилије Будисављевића, која је дала више свештеника и официра. Неки од њих су добили племићке титуле. Пет генерација свештеника Будисављевића непрекидно је од 1775. до 1895. године чинодејствовало у Јошанско-печанској парохији, у селу Јошану.

Ђукин деда по мајци био је чувени српски свештеник протојереј Тома Будисављевић (1750–1827), који је последњу деценију живота био у звању протопрезвитера Личког. У рату између Аустрије и Турске 1787. године учествовао је са оцем Марком и братом Петром, и још око десет Будисављевића. Поразили су турску војску код Приједора. Марко Будисављевић ће од цара због тог успеха добити племићки чин у чијем ће звању стајати Приједорски. За проту Тому се причало да преподне служи у цркви а поподне са сабљом војује на Турке са Крајишницима. Одликован је више пута. Два одликовања добио је од аустријског цара и Легију части од Наполеона. Упамћен је као свештеник који је многе заблуђенике на пут извео, са народом је све делио и народ бранио од глади и пропадања (...) *Он дејаше љрави айосџол Хрисџов (...) Пастџир добри.*²³

Друга значајна фигура из лозе Будисављевића био је генерал-мајор Будимир Буда Будисављевић (1790–1862). Син Мијата, граничарског мајора, и Јелене из фамилије Кнежевић. После завршене војне школе у Госпићу, каријеру је започео као кадет у госпићкој Личкој регименти. Након пораза Аустрије, и француске окупације Карловачког генералата, постаје поручник француске војске и 1812. године са Наполеоном креће на Русију, и стиже до Москве. Током овог похода водио је дневник, који

²² Требник се чува у Музеју Николе Тесле.

²³ Будисављевић, Александар Леко, *Плеће Будисављевића у Горњој Крајини*, Нови Сад, 1890, стр. 164.